

During translation should follow common knowledge, that you can not translate foreign language phrase word by word, but first of all it is necessary to reconstruct on the laws of their native language.

The theme is little studied and developed, but we managed to identify the main ways and stages of sentence translation.

Keywords: translation, simple sentence, complex sentence, coordinated sentence, subordinated sentence

УДК 347.78.034

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПРИЙОМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДИРЕКТИВНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ІНСТРУКЦІЙ З ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОБЛАДНАННЯ)

Н.С. ОЛЬХОВСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент,

E-mail: olh_natali@mail.ru

У.Д. БАБИЧ, магістр II курсу спеціальності «Переклад»,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: ulianababych@gmail.com

Анотація. У статті здійснено перекладознавчий аналіз технічних прийомів й стратегій перекладу англomовних директивних текстів на матеріалі інструкцій з експлуатації сільськогосподарського обладнання. Класифікація стратегій перекладу за принципами перекладу: стратегія за принципом перекладу того, що зрозуміло перекладачеві; перекладацька стратегія «переклад змісту, а не букви оригіналу»; стратегія максимального відтворення змісту оригіналу; перекладацька стратегія домінування значення цілого над значенням окремих частин. Перекладознавчий аналіз тексту інструкцій до електропили STIHL MSE 140 C, газонокосарки Bosch ROTAK 320, польового комп'ютера Envizio Pro II дозволив виявити, що переклад інструкцій часто можливий шляхом використання дослівного перекладу, проте переважним типом перекладу є переклад консультативний, що включає в себе використання таких перекладацьких трансформацій, як конкретизація та додавання, що дозволяють покращити якість перекладу за умови повного розуміння перекладачем тексту інструкції. Перекладознавчий аналіз текстів інструкцій до сільськогосподарської техніки дозволив з'ясувати, що при відтворенні текстів інструкцій до цієї техніки у перекладі найбільш доцільною стратегією є стратегія максимального відтворення змісту оригіналу, хоча стратегії перекладу часто використовуються в комплексі.

Ключові слова: науково-технічний переклад, стратегія перекладу, інструкція з експлуатації обладнання, перекладознавчий аналіз

Актуальність. Переклад – це взаємодія національних культур, метою якого є донести потрібну інформацію. Переклад – це точна та повна передача інформації засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми. За В. Н. Комісаровим переклад – це функціональна взаємодія мов [4, с. 98].

Науково-технічний переклад – це переклад різного роду технічної, науково-технічної документації, такої як інструкції, технічні умови до будівельного обладнання, до авіаційної техніки, до великої і дрібної побутової техніки, до

важкого машинобудування, до комп'ютерної техніки, до аудіо-відео техніки, до медичного обладнання, Держстандарту, різного роду технічні характеристики, які є головною сполучною ланкою між виробником тієї чи іншої техніки і споживачем, що дозволяє максимально точно і правильно використовувати цю техніку.

Актуальність дослідження визначається важливістю теоретичного осмислення проблем комплексних смислових перекладацьких трансформацій у зв'язку з підвищенням ролі науково-технічного перекладу. У той час як інструкція відіграє важливу роль, переклад інструкцій знаходиться на низькому рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну базу роботи складають дослідження таких учених, як І. С. Алексеєва, О. М. Альшаєва, В. М. Головніова, М. О. Аполлова, В. В. Балабін, Л. С. Бархударов, І. С. Бик, В. В. Виноградов, А. Г. Витернко, М. Ю. Вознюк, О. М. Гаражанкіна, М. К. Гарбовський, І. А. Гладких, Л. Б. Гречина, А. Н. Дяченко, Н. О. Д'яконова, О. Т. Зарівна, Т. О. Знаменівська, Л. В. Івіна, В. І. Карабан, Т. Р. Кияк, О. Я. Коваленко, В. Н. Комісаров, Ю. Г. Лабенська, Л. К. Латишев, О. О. Михайленко, О. Ю. Нестерова, І. С. Полюк, Л. В. Бондар, Н. А. Правда, О. В. Федоров, О. Д. Швейцер та ін. Дослідження полягає в тому, що в роботі проаналізована та систематизована інформація щодо особливостей перекладу інструкції як різновиду технічної літератури.

Метою статті є визначити принципи добору перекладацьких стратегій при перекладі текстів з експлуатації обладнання.

Матеріалом дослідження виступають інструкції до сільськогосподарської техніки англійською мовою та їх переклади на українську мову, а саме: інструкція до електропили STIHL MSE 140 C, газонокосарки Bosch ROTAK 320, польового комп'ютера Envizio Pro II.

Методи. У роботі використано дефінітивну методику; тезаурусну методику; методику інтерпретації символів; контекстологічний аналіз; концептуальний аналіз; елементи кількісного аналізу.

Результати. Процес перекладу – це процес пошуку схожих рис між мовами та культурами. Визначення цих рис можливе лише тому, що перекладач постійно стикається із відмінностями між ними. Але переклад не може і не повинен бути спрямованим на усунення цих розбіжностей, перекладений текст має бути місцем проявлення іншої культури, де читач помічає культурно чуже; переклад має зберігати відмінності, певну чужість оригіналу, нагадувати читачу про надбання та втрати процесу перекладу та про відстань між культурами [6, с. 65].

Кожна фаза перекладацького процесу – вибір оригіналу та стратегії перекладу, його редагування та прочитання – відчуває вплив різних культурних цінностей, що існують у цільовій культурі [3, с. 235].

Переклад інструкцій – складне завдання, працюючи над яким, перекладач повинен відмінно знати предметну область. Неточний або недбалий вибір терміна при перекладі інструкції може привести до неправильного використання обладнання.

Сам термін «інструкція» – це правовий акт, що затверджується або видається в цілях встановлення правил, що регулюють організаційні, науково-технічні, технологічні, фінансові або інші спеціальні сторони діяльності установ, організацій, підприємств (їх структурних підрозділів та служб), посадових осіб і громадян. Інструкції видаються також з метою роз'яснення і визначення порядку застосування законодавчих актів, розпорядчих документів (наприклад, наказів), щодо заповнення та ведення форм документів (наприклад, бухгалтерських, звітних, облікових та ін.).

Прийнято виділяти три види інструкцій: інструкція з експлуатації обладнання, інструкція з діловодства та посадова інструкція [1].

Інструкція з експлуатації обладнання – документ, у якому викладено відомості, необхідні для правильної експлуатації (використання, транспортування, зберігання і технічного обслуговування) виробу (установки) та підтримання його (її) в постійній готовності до дії [7].

Переклад інструкцій – це складний вид письмового перекладу, який потребує від перекладача не лише відмінного володіння іноземною мовою, а й знання тієї предметної галузі, у якій виконується переклад [8, с.156].

Під час перекладу перекладач стикається із важким завданням – обрати єдиний правильний відповідник. Для того щоб впоратись з цим складним завданням, перекладач повинен не тільки добре орієнтуватися в тематиці тексту, але і читати відповідну літературу на рідній мові.

Технічні прийоми й конкретна стратегія, що застосовує перекладач при перекладі інструкцій з експлуатації обладнання, багато в чому залежать від співвідношення вихідної мови та мови перекладу, і характеру розв'язуваного перекладацького завдання. У конкретних умовах перекладацького акту вони реалізуються по-різному.

Стратегії за принципом того, що зрозуміло перекладачеві, на прикладі інструкцій до сільськогосподарської техніки, наприклад, в інструкції до польового комп'ютера вказано: *Plug the FIELD Computer in* [9, с. 9], перекладач, аналізуючи текст, приходять до висновку, що проста конструкція *Підключіть польовий комп'ютер* [10, с. 11] не задовольняє умови перекладу, оскільки польовий комп'ютер можна підключати як у розетку, так і до авто шляхом використання USB-кабелю. Таким чином, перекладач обирає зрозумілий як для перекладача, так і для читача, варіант *Увімкніть шнур живлення польового комп'ютера шляхом використання USB-кабелю*. Отже, перекладач використовує власні знання з електротехніки, які дозволяють читачеві кінцевого продукту уникнути непорозуміння при використанні інструкції.

Другий принцип, що визначає стратегію перекладача, звичайно формулюється як вимога «перекладати зміст, а не букву оригіналу» і має на увазі неприпустимість сліпого копіювання форми оригіналу.

При розгляді цього принципу важливими є розуміння поняття еквівалентності та розуміння специфіки перекладу термінології науково-технічної літератури.

Перекладачу слід зважати на лексико-граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико-семантичні розходження між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін. Оскільки лексика тісно пов'язана з граматикою, то дуже часто внаслідок трансформацій одночасно відбуваються лексичні та граматичні зміни [2, с. 149 – 155].

Так, наприклад, у розглядуваних інструкціях спостерігаємо наступну ситуацію: *Never attempt to plug the power cord into the power outlet or unplug the power cord when your hands are wet* [14, с. 2] – *Ніколи не намагайтеся мокрими руками увімкнути шнур живлення в електричну розетку або вимкнути його* [15, с. 4].

Так, у наведеному прикладі багатозначне слово *plug*, що в англійській мові має значення: «*to stop, make tight, or secure by inserting a plug*», «*to remedy (a deficiency) as if by inserting a plug*», «*to hit with a bullet*», «*to advertise or publicize insistently*» [13], перекладається як увімкнути, тобто, перекладач використовує прийом смислового розвитку значення слова для того, щоб воно стало зрозумілим при перекладі.

Третій принцип перекладацької стратегії полягає в тому, що перекладач розрізняє в змісті перекладацького тексту відносно більш й менш важливі елементи змісту. Передбачається, що перекладач прагне як можна повніше передати весь зміст оригіналу й там, де це можливо, здійснює «прямий переклад», використовуючи аналогічні синтаксичні структури й найближчі відповідності лексичним одиницям оригіналу. У наведеному прикладі дієслова, що позначають неприпустимі дії, пов'язані зі шнуром живлення електропили, відтворені в перекладі шляхом підбору повних еквівалентів: *Never damage, modify, stretch or excessively bend or twist the power cord* [14, с. 9]. – *Ніколи не пошкоджуйте, не вносьте будь-яких змін, не розтягуйте, надмірно не згинайте та не скручуйте шнур живлення* [15, с. 11].

Найбільш важливим (домінантним) елементом змісту може виявитися й внутрішньолінгвістичне значення мовних одиниць. Так, гра слів в оригіналі може ґрунтуватися на одночасній реалізації в контексті двох значень багатозначного слова або значень двох слів-омонімів. У цьому випадку домінантним значеннєвим елементом стає наявність формального зв'язку (загального або подібного плану вираження) між реалізованими значеннями.

Уміння визначити значеннєву домінанту, найбільш важливу частину змісту перехідного висловлення, становить найважливішу частину професійної майстерності перекладача [5].

Четвертий принцип перекладацької стратегії – це домінування значення цілого над значенням окремих частин. Найбільш важливим елементом змісту може виявитися й внутрішньо лінгвістичне значення мовних одиниць. Так, гра слів в оригіналі може ґрунтуватися на одночасній реалізації в контексті двох значень багатозначного слова або значень двох слів-омонімів. У цьому випадку домінантним значеннєвим елементом стає наявність формального зв'язку (загального або подібного плану вираження) між реалізованими значеннями. Наприклад: *When you turn on for the first time... (optional)* [12, с. 6] – *При першому вмкненні... (Не в усіх моделях)* [11, с. 9]. Так, слово *optional* в англійській мові має значення «*not compulsory*» («не обов'язковий»), що може стосуватися будь-чого, в українському перекладі відтворене як не в усіх моделях, тобто, перекладач пояснює, якого саме явища стосується слово.

Отже, перекладацький аналіз текстів інструкцій до сільськогосподарської техніки дозволив з'ясувати, що при відтворенні текстів інструкцій до цієї техніки у перекладі найбільш доцільною стратегією є стратегія максимального відтворення змісту оригіналу, хоча стратегії перекладу часто використовуються в комплексі, але перекладачеві завжди слід пам'ятати, що основний текст інструкції повинен бути відображений максимально точно, а отже, інші стратегії доцільно використовувати лише у вступній частині інструкції.

Висновки і перспективи. У сучасному перекладознавстві для опису процесу перекладу широко використовується словосполучення «стратегія перекладу». Загальним для більшості визначень поняття «перекладацька стратегія» є те, що під перекладацькою стратегією розуміють всю сукупність можливих дій перекладача, направлених на створення перекладу певного тексту. При перекладі директивних текстів, а саме інструкцій з експлуатації обладнання характерним є стратегія перекладу за принципом того, що зрозуміло перекладачу, стратегія «переклад змісту, а не букви оригіналу» та стратегія домінування значення цілого над значенням окремих частин не є припустимими для перекладу інструкцій до сільськогосподарської техніки, оскільки алгоритми дій, наведені в інструкціях, потребує якомога точнішого виконання дій.

Перспективами подальших досліджень в цій галузі є ґрунтовне вивчення інструкції як жанру науково-технічної літератури, розробка класифікацій інструкцій та аналізу лексичних, стилістичних, граматичних, синтаксичних та прагматичних особливостей текстів інструкцій та їх перекладу.

Список використаних джерел

1. Википедия, свободная энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Руководство_пользователя
2. Гаражанкіна, О. М. Лексичні трансформації при перекладі текстів науково-технічної тематики (на матеріалі словника машинобудування та гірничої справи) [Текст] / О. М. Гаражанкіна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 9 (220). – Ч. II. – С. 149 – 155
3. Кияк, Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник [Текст] / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 543 с.
4. Комиссаров, В. Н. Лингвистика перевода [Текст] / В. Н. Комиссаров. – М. : Международные отношения, 1980. – 167 с.
5. Максимов, С. Є. Фактор доречності / недоречності у перекладі [Електронний ресурс] / С. Є. Максимов. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11041/1/Maksimov.pdf>.
6. Паршин, А. Теория и практика перевода [Текст] / А. Паршин. – М. : Наука, 2002. – 202 с.
7. Про затвердження Правил технічної експлуатації теплових установок і мереж : Наказ Міністерства Палива та енергетики України № 71 від 14. 02. 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0197-07/print1260343312102250>
8. Федоров, А. В. Основы загалльної теорії перекладу : навч. посіб. [Текст] / О. В. Федоров. – М. : Вища шк., 2003. – 303 с.
9. Envizio Pro™ & Envizio Pro II™ Installation & Operation Manual. – 68 p.
10. Envizio Pro™ & Envizio Pro II™ Керівництво з установки і експлуатації – 71 с.
11. Lawnmower ROTAK 32: Керівництво користувача. – 15 с.
12. Lawnmower ROTAK 320: Instruction Manual – 11 p.
13. Merriam-Webster Online Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/>.
14. STIHL MSE 140, 160, 180, 200: Instruction Manual – 94 p.
15. STIHL MSE 140, 160, 180, 200: Інструкція з експлуатації – 52 с.

References

1. Vykypediya, svobodnaia entsyklopediia [Wikipedia, the free encyclopedia]. [Electron resource]. Available at: http://ru.wikipedia.org/wiki/Руководство_пользователя
2. Harazhankina, O. M. (2011) Leksychni transformatsii pry perekladi tekstiv naukovo-tekhnichnoi tematyky (na materialy slovnyka mashynobuduvannia ta hirnychoi spravy) [Lexical transformation in the translation of topics of scientific and technical texts (based on the dictionary engineering and mining)]. Herald of Luhansk Taras Shevchenko national university. № 9 (220). Ch. II. Kyiv, 149-155.
3. Kyiak, T. R. (2008) Perekladoznavstvo (nimetsko-ukrainskyi napriam) : pidruchnyk [Translation (German-Ukrainian direction): textbook]. Kyiv: Publishing and Printing Center «Kyiv University», 543.

4. Komyssarov, V. N. (1980) *Lynhvystyka perevoda* [Linguistics Translation]. Moscow: International Relations, 167.
5. Maksymov, S. Ie. (2002) *Faktor dorechnosti / nedorechnosti u perekladi* [Factor of appropriateness / inappropriateness in translation]. [Electronic resource]. Available at: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11041/1/Maksimov.pdf>.
6. Parshyn, A. (2002) *Teoryia y praktyka perevoda* [Theory and Practice of Translation]. Moscow: Nauka, 202.
7. Pro zatverdzhennia Pravyl tekhnichnoi ekspluatatsii teplovykh ustanovok i merezh : Nakaz Ministerstva Palyva ta enerhetyky Ukrainy № 71 vid 14. 02. 2007 [On approval of Rules of technical operation of thermal power plants and networks: Ministry of Fuel and Energy of Ukraine № 71 from 14. 02. 2007]. [Electronic resource]. Available at : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0197-07/print1260343312102250>
8. Fedorov, A. V. (2003) *Osnovy zahalnoi teorii perekladu : navch. posib.* [Fundamentals of the general theory of translation: teach. guidances.]. Moscow: Higher School, 303.
9. Envizio Pro™ & Envizio Pro II™ Installation & Operation Manual. – 68 p.
10. Envizio Pro™ & Envizio Pro II™ Installation & Operation Manual, 71.
11. Lawnmower ROTAK 320: Instruction Manual, 15.
12. Lawnmower ROTAK 320: Instruction Manual, 11.
13. Merriam-Webster Online Dictionary [Electronic resource]. Access mode: <http://www.merriam-webster.com/>.
14. STIHL MSE 140, 160, 180, 200: Instruction Manual, 94.
15. STIHL MSE 140, 160, 180, 200: Instruction Manual, 52.

ПРИЁМЫ ПЕРЕВОДА ДИРЕКТИВНЫХ ТЕКСТОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ИНСТРУКЦИЙ ПО ЭКСПЛУАТАЦИИ ОБОРУДОВАНИЯ)

Н. С. Ольховская, У. Д. Бабич

Аннотация. В статье осуществлено переводоведческий анализ технических приёмов и стратегий перевода англоязычных директивных текстов на материале инструкций по эксплуатации сельскохозяйственного оборудования. Классификация стратегий по принципам перевода: стратегия по принципу того, что понятно переводчику; переводоведческая стратегия «перевод содержания, а не буквы оригинала»; стратегия максимального воссоздания содержания оригинала; стратегия максимального отображения содержания оригинала; переводоведческая стратегия доминирования значения целого над значением отдельных частей. Переводоведческий анализ текста инструкций к электропиле STIHL MSE 140 C, газонокосилке Bosch ROTAK 320, полевого компьютера Envizio Pro II дал возможность сделать выводы, что перевод инструкций часто возможен с помощью прямого перевода, но преобладает консультативный перевод, суть которого состоит в использовании таких переводоведческих трансформаций как конкретизация и дополнение. Это дало возможность улучшить качество перевода при условии полного понимания текста инструкций переводчиком. Переводоведческий анализ текстов инструкций к сельскохозяйственной технике позволил прийти к выводу, что при переводе текстов инструкций к этой технике больше всего подходит стратегия максимального отображения содержания оригинала в комплексе с другими стратегиями.

Ключевые слова: научно-технический перевод, стратегия перевода, инструкция по эксплуатации оборудования, переводоведческий анализ

TRANSLATION METHODS FOR TRANSLATION THE GUIDANCE TEXTS (BASED ON EQUIPMENT OPERATING INSTRUCTIONS)

N.S. Olkhovska, U.D. Babych

Abstract. *The present article deals with translation techniques for translation the guidance texts, namely the operating instructions of agricultural machinery equipment. In the modern translation studies to describe the translation process commonly used phrase «the translation strategy». A common feature of the most definitions of «strategy translation» are a set of possible actions translator, aimed to create translation of certain text.*

Considering the large number of the using instructions, linguistics do not have monosemantic definition of the term. Following the I.A. Gladkiy the instruction means a separate type of text with a special way of content presentation by which gives accurate (step by step) order of the implementation of certain actions that lead to concrete results.

Translation-oriented analysis of texts instructions for agricultural machinery allowed to find out that when reproduction of text instructions for agricultural machinery the most appropriate strategy that is the strategy of maximizing reproduction of the original content.

This is caused that the instructions characterized by the use of specific terminology, which requires full reproduction and often the explanation because instructions for agricultural equipment are designed primarily for user-layman. Instructions require accurate following of the actions, so ambiguous or wrong translation can lead to improper operation equipments. Consequently, the text should be reproduced as accurately as possible.

The translator should consider the use of translation transformations. The transformation of transposition and substitution are typical for any text. The adding and specification can be used to improve the quality of understanding by user requirements of instructions. The omission and generalization often lead to ambiguous understanding of the requirements or even to a complete disregard of one or more of the requirements.

It is also important to note that the translation strategies are often used in combination, but the interpreter should always remember that the main text of the instructions should be reflected as accurately as possible, and therefore, other strategies should be used only in the introduction instructions.

Translation-oriented analysis of texts instructions for agricultural machinery also allowed to reveal that transformations are caused by differences of grammatical and syntactical peculiarities of the source language and the target language. In addition, it was found that omission and generalization is virtually unacceptable transformations for translating the instructions as they often lead to misunderstanding text of instructions. On the other hand, they can be used effectively to avoid tautology.

Keywords: *scientific and technical translation, a strategy of translation, a manual on the exploitation of equipment, translation analysis*